

Štefan Schwarz

K problematice našich matematických pracovišť

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 78 (1953), No. 1, 13--16

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/117077>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1953

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

K PROBLEMATIKE NAŠICH MATEMATICKÝCH PRACOVÍSK

(Prejav prednesený na zahajovacej schôdzke 1. sekcie Československej akadémie vied.)

ŠTEFAN SCHWARZ, Bratislava.

(Došlo dne 3. prosince 1952.)

Vážení prítomní! Uzákonením Československej akadémie vied získaly jednotlivé základné vedné disciplíny v našom štáte pevného jednotného vedeckého strediska. Tým bolo i organizačne zdôraznené, že pestovanie vedy — a teda tiež matematiky — v spoločnosti budujúcej socializmus nie je už súkromnou (aj keď ušľachtilou) zábavou jednotlivcov alebo dobrovoľných spoločností, naopak má význam celoštátny.

Chcel by som — naväzujúc na slová s. akademika EDUARDA ČECHA — dotknúť sa trošku konkrétnejšie otázky, čo mimopražskí matematici očakávajú od našej novej Akadémie a obrátene — pravda — čím chcú sami prispieť k jej práci.

Pred 10—15 rokmi bolo pestovanie matematických vied sústredené u nás hlavne okolo dvoch vysokých škôl, teda voľnejšie povedané v Prahe a v Brne. Nie malú úlohu pri propagácii matematiky a šírení matematických vied ako celku sohrala navyše naša *Jednota československých matematikov a fyzikov*. Vykonal veľký kus práce, i keď tu nemohlo prirodzene vždy ísť o „aktívnu“ vedu v užšom slova smysle.

Po februárovom víťazstve pracujúceho ľudu nastal aj v tejto oblasti obrat. Počet vysokých škôl, menovite však vysokých škôl technických, prudko vzrástol. To samo viedlo k založeniu nových matematických ústavov resp. katedier. Nadto, pri mnohých našich veľkých národných podnikoch vznikol rad matematických oddelení poväčšine samozrejme praktického zamerania. Matematická veda nadobudla šírky a začína byť v oveľa väčšej miere nástrojom v kultúrnom a technickom rozvoji štátu.

Nik nemôže čakať, že za púhe štyri roky sme dosiahli nejakého ideálneho stavu. Menovite mimopražské pracoviská trpia nedostatkom kádrov a na tom sa, koniec-koncov, všetko zvrtné. Isté je však, že sme postúpili značný krok dopredu v správnom riešení organizačných otázok a podchytili mnoho prv izolovaných pracovníkov. Táto starosť, povedal by som o „odľahlejšie pracoviská“ a „izolovaných jednotlivcov“, ktorú tak uspešne začal

sledovať Ústredný ústav matematický, má podstatný význam. Táto starostlivosť je stelesnená i v akejsi forme rezolúcie, ktorú prijala Vedecká rada Ústredného ústavu matematického na svojom poslednom zasadnutí dňa 3. októbra 1952. Znie:

1. Vedecká rada považuje za svoju hlavnú úlohu, aby okrem stáleho sledovania činnosti matematického ústavu Akadémie spolupracovala na rozvoji matematiky a jej aplikácii v celom štáte.

2. Vedecká rada je presvedčená, že je potrebné, aby matematický ústav Akadémie i naďalej sústreďoval vedeckých pracovníkov v matematike v celom štáte a staral sa o zvyšovanie úrovne vedeckej práce na všetkých vedeckých matematických pracoviskách.

V dnešnej fáze nám ide predovšetkým o to, aby matematický ústav Akadémie mal čo najužší kontakt s matematickými ústavmi a katedrami vysokých škôl, okolo ktorých sa začínajú grupovať skupiny kolektívne pracujúcich jednotlivcov. Takéto skupiny sú už predovšetkým v Brne, ale i v Bratislave a v Olomouci. Zaoberajú sa (prirodzene mimo rámca pedagogických povinností) problémami klasickej analýzy, štúdiom metodických a ideologických otázok, štúdiom otázok zaujímajúcich fyzikov a technikov, vydaním sobraných spisov našich vynikajúcich starších matematikov, atď. Pracovnou formou týchto skupín sú pravidelné štrnásťdenné semináre, skôr vo forme pracovných debat než vo forme vyhranených prednášok. Z niektorých týchto krúžkov vznikly už aj práce, z ktorých časť bola publikovaná alebo je v tlači. Mám za to, že aspoň niektoré z týchto skupín by bolo užitočným nejakým spôsobom organizačne zachytiť v matematickom ústave Akadémie. Pokiaľ ide o slovenské pracoviská, môže sa tak stať prostredníctvom matematicko-fyzikálnej pracovnej skupiny pri chystanej reorganizovanej Slovenskej akadémii vied. Táto pracovná skupina chce svoje pracovné plány pripraviť v úplnej koordinácii s plánmi ústavov Československej akadémie vied.

Nemôžeme sa spokojiť s pracoviskami okolo veľkých centier ako je Praha, Brno a Bratislava. Je našou úlohou rozšíriť, podchytiť, resp. zorganizovať takéto pracovné skupiny i okolo iných vysokých škôl, v prvom rade v Ostrave, v Košiciach a v Plzni, ďalej aj v Pardubicích, vo Zvoleni, v Hradci Králové, Budejoviciach, Prešove a inde.

S neustále rastúcim rozvojom priemyslu v našom štáte porastie v budúcnosti aj sieť pracovísk pri závodoch. Mám pri tom na mysli predovšetkým pracoviská, kde sa majú riešiť otázky vyslovene tvorčieho charakteru. V tomto smere ešte zaostávame, i keď prvé kroky boli už začaté. Je potešiteľným faktom, že v radoch našich pracovníkov i v matematike je dnes už bez výhrady prijaté to presvedčenie, že je nielen samozrejmom, ale i vysoko čestnou úlohou ich tvorivá pomoc našej výrobe a socialistickej výstavbe vôbec.

V tejto súvislosti je osožné povedať aj toto. Musíme venovať zvýšenú pozor-

nosť matematike a jej pracovníkom na vysokých školách technických. Tým skôr, že bezprostredné spojenie teórie a praxe v matematike má (aspoň dnes) na vysokých školách technických najlepšiu pôdu. Pracovníci odborne technických katedier potrebujú pri dnešnom rozvoji techniky často matematickej pomoci i v takých partiach, ktoré zasahujú do dosť subtilných matematických problémov. A na koho sa majú obrátiť, ak nie na svoje matematické katedry? Súvisí to s otázkou horeuvedených „vonkovských pracovísk“? Istotne. Treba si uvedomiť, že v blízkej budúcnosti bude sa u nás prehľbovať a ešte i čiastočne rozširovať predovšetkým sieť vysokých škôl technických a matematické pracoviská okolo nich budú do značnej miery tvoriť jadro „vonkovských pracovísk“. Tieto pracoviská musia dostať vysoko vyspelé kádre. Všetko toto platí konečne aj pre ostatné teoretické predmety na technikách.

Tu čaká našu Akadémiu dôležitá úloha. V dnešnej našej situácii nie je každý matematický ústav vstave vychovávať aspirantov. Myslím, že bude treba v matematickom ústave Akadémie vychovať rad aspirantov už s tým zameraním, že pôjdu na tie alebo oné pracoviská a budú tam okrem bežnej pedagogickej činnosti budovať centrá, ktoré v budúcnosti budú riešiť vedecko-teoretické matematické problémy. Rovnako ovšem nebude od veci, ak katedry, ktoré aspirantov majú, budú týchto posielat' na kratšie alebo dlhšie návštevy do ústavu Akadémie.

I posilnenie mimopražských univerzít je neodkladné. Je isté, že širší vedný podklad, t. j. vyznať sa do istej miery v rôznych odvetviach matematiky, je veľmi osožný. Pracovníkom mimopražských univerzít (a to platí nielen v matematike) iste nehrozí nebezpečenstvo celkom úzkoprsej špecializácie. Môže však hroziť iné: prílišná roztrieštenosť a — ako dôsledok — nakoniec istá povrchnosť. To je tým nebezpečnejšie, že príliv nových vedeckých pracovníkov nemôže ešte dostačovať našim dnešným potrebám a preto zataženie i mladších pracovníkov bežnými školskými a pedagogickými prácami na mimopražských vysokých školách je niekedy nie malé.

Aby bolo jasné: som samozrejme toho názoru, že jedným z prvoradých úkolov matematického ústavu Akadémie je vedecko-teoretická práca, obohacujúca vedu vlastnými novými výsledkami. Bezprostredným smyslom matematického ústavu Akadémie nie je len vychovávať. Vychovávateľská a vyslovene vedecká činnosť je ale ťažko oddeliteľná. Ak si vezme Akadémia za svoje to, o čom som práve hovoril, iste podporíme v konečných dôsledkoch aj tvorivú činnosť mnohých našich veľmi dobrých pracovníkov, ktorí sa často ponosujú na rôzne objektívne a menej objektívne skutočnosti.

Nemusím zdôrazňovať, že práve v tomto nám práca Akadémie vied SSSR musí byť plne vzorom.

Dôležitou kapitolou je vzájomné sdelovanie výsledkov. V minulosti bolo u nás len celkom náhodilým zjavom, ak niektorý pracovník zašiel na

iné pracovisko referovať o svojich nových výsledkoch. Myslím, že v rámci Akadémie musíme túto vec náležite podchytiť. Musíme sa starať o systematické pestovanie vzájomných stykov jednotlivých pracovísk a všemožne podporovať aj návštevu interných pracovníkov Ústavu Akadémie na jednotlivých pracoviskách. Takéto styky napr. medzi Prahou a Brnom a medzi Bratislavou a Brnom máme už do istej miery premyslené.

Ďalšia vec, ktorá iste pomôže všetkým našim pracovníkom, je poriadanie vedeckých konferencií z užších vedných odborov. V SSSR sa konaly v nedávnej minulosti tri také konferencie: jedna o otázkach diferenciálnej geometrie, druhá o otázkach algebry a teórie čísel, tretia o otázkach topologie. Obširne referáty o nich, uverejnené v časopise *Uspechy matematičeských nauk*, sú pre nás priamo pôžitkom čítať. Z nich je cítiť ako konštruktívne diskúzie a rôznosť názorov pomáhajú jednotlivým odvetviám vedy ku predu. Nehovorím ani o psychických momentoch, dodávajúcich chuť a povzbudenie k ďalšej práci, menovite mladším účastníkom.

Ústav Akadémie musí mať i naďalej akýsi vrchný dozor nad správne vedenou popularizáciou našej vedy. V tejto veci máme tradíciu, ktorú nám i naši zahraniční hostia niekedy skoro závidia. V zbierke „*Cesta k viedení*“ vyšlo už na 60 sväzkov. Naše „*Rozhledy matematicko-přírodovědecké*“ ako priame pokračovanie „*Přílohy k Časopisu pro pěstování matematiky a fysiky*“ boli prvou školou mnohých našich vedeckých pracovníkov. To veľmi často zdôrazňoval i náš veľký učiteľ prof. KAREL PETR.

Vážení súdruhovia: v našom konečnom úsilí sme si iste všetci za jedno. Chceme našu vedu posunúť ešte viacej dopredu. Chceme rozšíriť jej pestovanie a využiť jej poznatkov pre blaho celého pracujúceho ľudu. Chceme, aby i ona svojim dielom prispela k tomu cieľu, ktorý tak výstižne formuloval J. V. STALIN v svojej práci „*Ekonomické problémy socializmu v SSSR*“ slovami „maximálne uspokojenie neustále rastúcich hmotných a kultúrnych potrieb celej spoločnosti“.